ISSN : 1300 - 5359

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE COĞRAFYASI

Araştırma ve Uygulama Merkezi

DERGİSİ

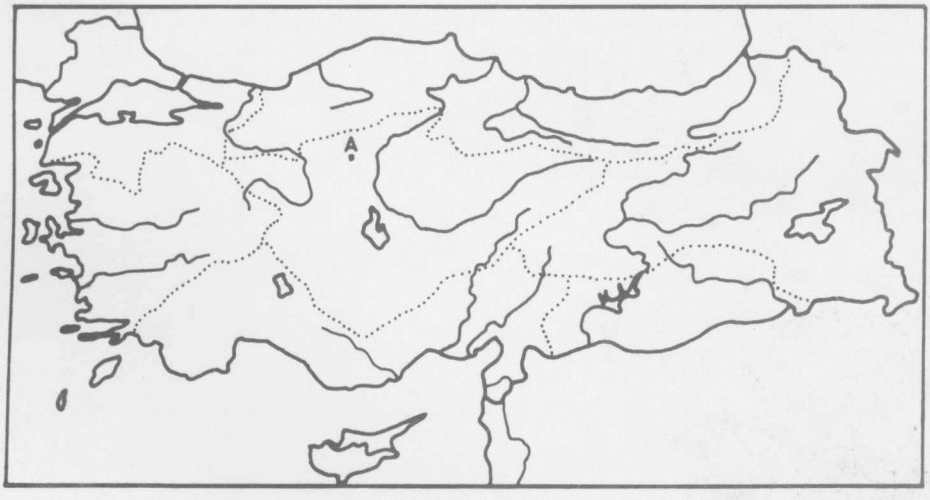

ANKARA - 1997

Sayı : 6

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE COĞRAFYASI

Araştırma ve Uygulama Merkezi

DERGİSİ

ANKARA - 1997 Sayı : 6

Ankara Üniversitesi Basımevi

Bilgisayar Sisteminde Dizilip, Ofset Tesislerinde Basılmıştır

Ankara 1997 - Tel.: 213 66 55

İÇİNDEKİLER

AKALIN AYŞE GÜL
Troia Bölgesi Antik Kıyı Şehirlerinde Tarihi Coğrafya Çalışmaları 1

AKKAN ERDOĞAN
Kayseri Çevresinde Volkanik Tüfler Üzerinde Görülen İzler Hakkında 17

ARINÇ KENAN
1-2 Mayıs 1995 Bitlis Taşkın-Sel Felaketine Coğrafi Bir Bakış 21

DOĞAN UĞUR
Gidengelmez Dağlarında Doğal Ortam ve İnsan İlişkileri 41

DOĞU ALİ FUAT, ÇİÇEK İHSAN, GÜRGEN GÜRCAN, TUNÇEL HARUN
Bulut-Altıparmak Dağlarında Buzul Şekilleri (Doğu Karadeniz Bölümü) 63

EROL OĞUZ
Türkiye'deki Kıyı Kullanım Sorunlarına Jeomorfolojik Yaklaşım 93

GÜMÜŞÇÜ AHMET, GÜMÜŞÇÜ OSMAN
Türkiye'de Haşhaş ve Haşhaş Tarımının Coğrafi Dağılışı 123

GÜRGEN GÜRCAN
Şebinkarahisar-Alucra Çevresindeki Volkanik Şekiller 149

KARABULUT YALÇIN
Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı 163

KAYAN İLHAN
Yeni Yaklaşımlarla Türkiye'nin Plio-Kuaterner Paleocoğrafyası 189

KORKMAZ, H, SARAÇOĞLU H.
III. Coğrafya Sempozyumu Hakkında 199

ÖNER ERTUĞ
Eşen Ovasının Alüvyal Jeomorfolojisi ve Lidya Antik Kentleri 203

ÖZÇAĞLAR ALİ
Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı 243

SOMUNCU MEHMET

Doğu Karadeniz Bölümünde Yayla-Dağ Turizminin Bugünkü Yapısı, Sorunları ve Geleceği 273

SOYKAN FÜSUN

Üç Fonksiyonlu Küçük Bir Kıyı Yerleşmesi: Güllük 317

SUNGUR K. A., GÖNENÇGİL BARBAROS

Çeşitli İklim Elemanlarının Hava Kirliliği Üzerine Etkileri 337

TONBUL SAADETTİN

Bingöl Dağlarında Buzul Şekilleri 347

UNCU LEVENT

Simenlik Gölü Ekosistemi 375

YALÇINLAR İSMAİL

Sivas Çevresinin Strüktüral Jeomorfolojisi Üzerine 407

YİĞİT ALİ

Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler 411

YİĞİTBAŞIOĞLU HAKAN, ROBERTS NEİL, PARISH ROMOLA, TWİGG DAVİD, BOYER PETER

Çarşamba (Konya) Birikinti Yelpazesinin Geç Kuaterner'deki Jeomorfolojik Gelişimi 425

Ankara Üniversitesi
Türkiye Coğrafyası
Araştırma ve Uygulama Merkezi
Dergisi
Sayı 6, 1997
Ayrıbasım

Keban Kasabası'nın Kuruluş ve Gelişmesine Etki Eden Coğrafi Faktörler

Ali YİĞİT

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA1998

KEBAN KASABASI'NIN KURULUŞ ve GELİŞMESİNE ETKİ EDEN COĞRAFİ FAKTÖRLER

Ali YİĞİT *

GİRİŞ:

Yerleşmeler, canlı bir varlık gibi, uygun bir ortamda doğar, şartların elverişliliği ölçüsünde, kısa ya da uzun bir sürede gelişir ve yine şartlar olumsuzlaştığı zamanlarda, ya yeni bir şekil alır ya da ortadan kalkar. Bu genel ilkeye bağlı kalarak yerleşmelerin nasıl bir süreç geçirdiğini ise, nüfuslarına bakarak izlemek mümkündür. Ancak bilhassa eski devrelere gidildiğinde net nüfus değerleri bulmak zorlaşmaktadır. Nüfusun belirlenemediği zamanlar için daha başka belgelere başvurmak gerekmektedir.

İşte Keban yerleşmesinin gelişim evrelerini belirlerken de birçok tarihi belge değerlendirilerek sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu gelişim evrelerini ele almadan önce yerleşmenin bulunduğu alanın doğal özelliklerini ele almak faydalı olacaktır.

KURULUŞ YERİNİN DOĞAL ÖZELLİKLERİ

Elazığ'ın 46 km kuzeybatısında yer alan Keban Kasabası, baraj yapılmadan önce Karasu ile Murat ırmaklarının birleştiği yani Fırat'ı oluşturdukları yerden 10 km. kadar güneyde ve Fırat'ın açtığı derin yarma vadinin girişinde, Keban Çayı'nın Fırat'a karıştığı yerin kuzeyinde adeta bir yarım ada üzerinde kurulmuştur. Burası kuzey ve batıdan Fırat ile güneyden Keban Çayı ve doğudan da dik yamaçlarla çevrilmiş bulunduğundan, bilhassa doğudaki ve güneydeki alanların eğiminin çok fazla olmasının yanında, Fırat'ın

*) Yard.Doç.Dr. F.Ü. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, ELAZIĞ.

karşı kıyılarının da çok eğimli olması, kasabanın hemen her yönde gelişimi sınırlandırmıştır (Harita: 2).

Keban Kasabası'nın kurulduğu alan, içinde bantlar ve mercekler halinde rekristalize kireçtaşlarının yer aldığı Permiyen yaşlı kalkşistlerden oluşmaktadır. Kalkşist ve rekristalize kireçtaşları içinde gelişen çatlak ve kırık sistemleri ise Üst Kretase yaşlı, dayk ve sill şeklindeki subvolkanik kayaçlar tarafından doldurulmuştur (Akgül-1987). Yerleşmenin batı tarafında ve DSİ-TEK sitelerinin bulunduğu yerde ise kalkşistlerin üzerini örten 50 m. kalınlığında sekiler yer almaktadır. Bu kayaçlar üzerinde çok sayıda ve çeşitli büyüklüklerde çatlaklar bulunmaktadır. Ayrıca yerleşme çevresinde birçok kırık sistemleri de yer almaktadır. Bunlardan yerleşmenin batı tarafında yer alan ve jeologların Keban bindirmesi diye adlandırdıkları bindirme fayı yerleşim alanını boydan boya geçmektedir (Harita: 3). Yine yerleşmenin güneydoğusunda Bezirgan deresi vadisine yerleşmiş olan ve Keban Çayı vadisini de kesen 2.5 km uzunluğundaki sol yanal atımlı fay ile bu büyük faylar dışındaki birçok eğim atımlı küçük fayların da bulunması, kasabanın bulunduğu alanın zemin şartları bakımından birçok olumsuzluklar taşıdığını göstermektedir.

Keban'ın bulunduğu yer, litolojik ve topografik bakımdan birtakım olumsuzluklar taşımasına karşın, iklim bakımından çevresine göre bazı avantajlar taşımaktadır. Bilhassa sıcaklık yöredeki diğer istasyonlara göre daha yüksektir. Yıllık ortalama 14.6 ˚C olan sıcaklık, Elazığ'da 12.9 ˚C, Malatya'da 13.6 ˚C'dir. Temmuz ayı ortalaması Keban'da 28.9 ˚C, Elazığ ve Malatya'da ise, 27.2 ˚C, ocak ayı ortalaması da Keban'da 0.4 ˚C, Malatya'da -0.9 ˚C, Elazığ'da -1.3 ˚C'dir. Yıllık ortalama yağış değerleri Elazığ ile aynı (425 mm.) Malatya'dan (387 mm) ise, daha yüksektir. İklim şartlarının çevresine göre daha olumlu olması Keban çevresinde çok eskiden beri sürdürülen bahçecilik kültürünü geliştirmiştir. Bilhassa madenin kapandığı devirlerde kasaba halkının en önemli geçim kaynağını tarım ve hayvancılık faaliyetleri oluşturmuştur. Bu durum Keban Barajı inşaatının başladığı 1965 yılına kadar sürmüş tarım alanlarının baraj suları altında kalmasıyla günümüzde bu faaliyet çok sınırlı olan tarım alanlarında sürdürülmeye çalışılmaktadır.

KEBAN KASABASI'NIN GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Keban Kasabası'nın gelişimini etkileyen faktörleri üç grupta toplamak mümkündür. XVIII.yy. ortalarından XIX. yy. ortalarına

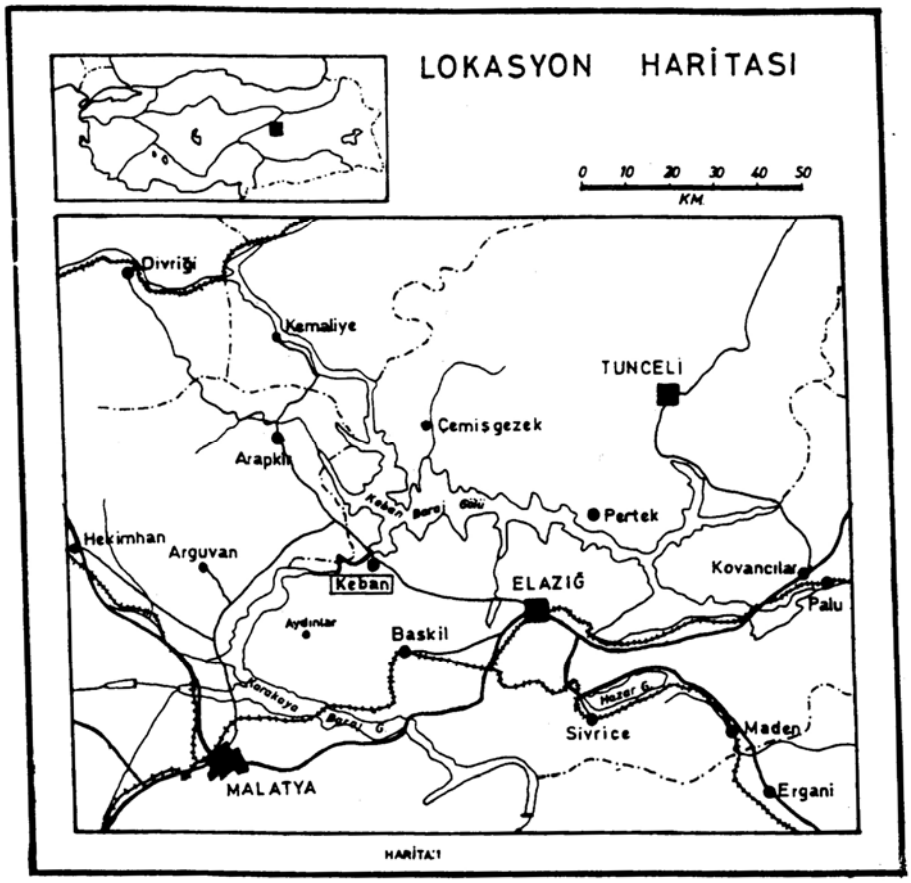
LOKASYON HARİTASI
0 10 20 30 40 50
KM
Divriği
Kemaliye
TUNCELİ
Çemişgezek
Arapkir
Pertek
Hekimhan
Arguvan
Keban
ELAZIĞ
Kovancılar
Palu
Aydınlar
Baskil
Sivrice
Maden
MALATYA
Ergani

HARİTA:1

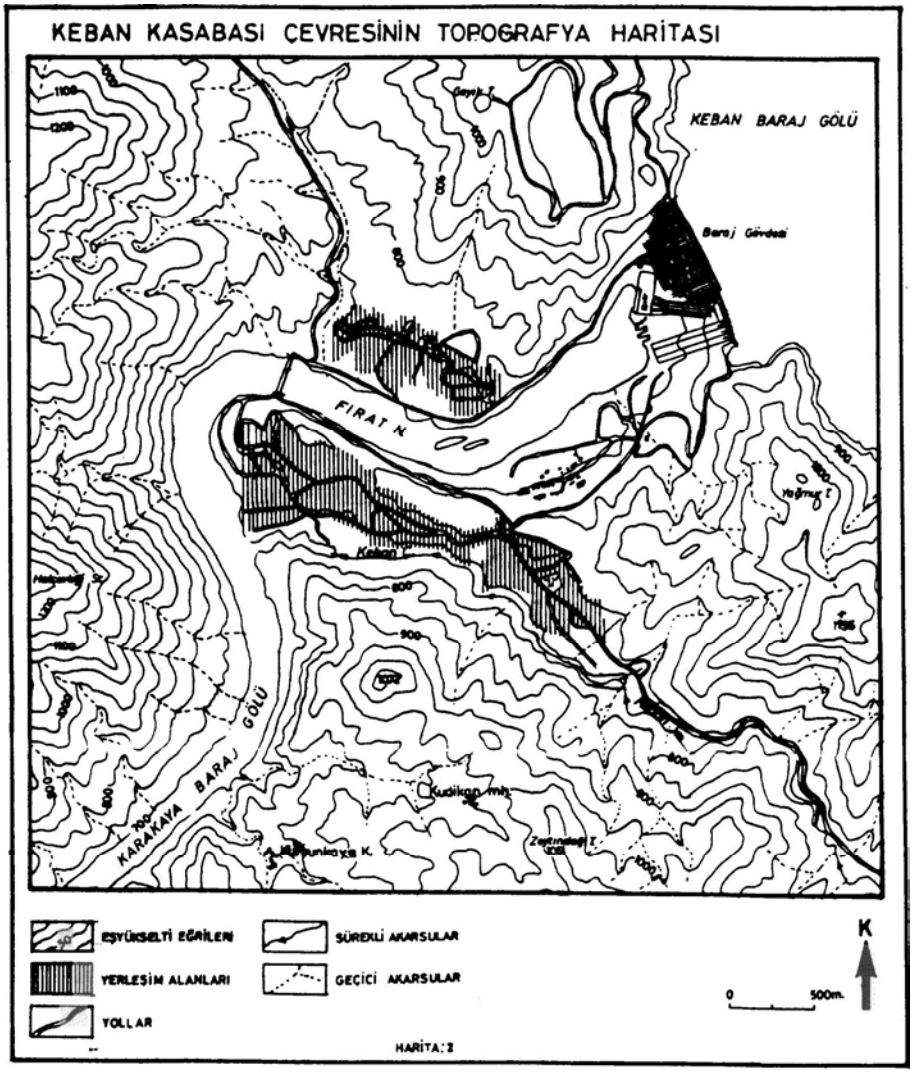
KEBAN KASABASI ÇEVRESİNİN TOPOGRAFYA HARİTASI
KEBAN BARAJ GÖLÜ
Baraj Gövdesi
FIRAT N.
KARAKAYA BARAJ GÖLÜ
EŞYÜKSELTİ EĞRİLERİ
YERLEŞİM ALANLARI
YOLLAR
SÜREKLİ AKARSULAR
GEÇİCİ AKARSULAR
K
0 500m.
HARİTA: 2

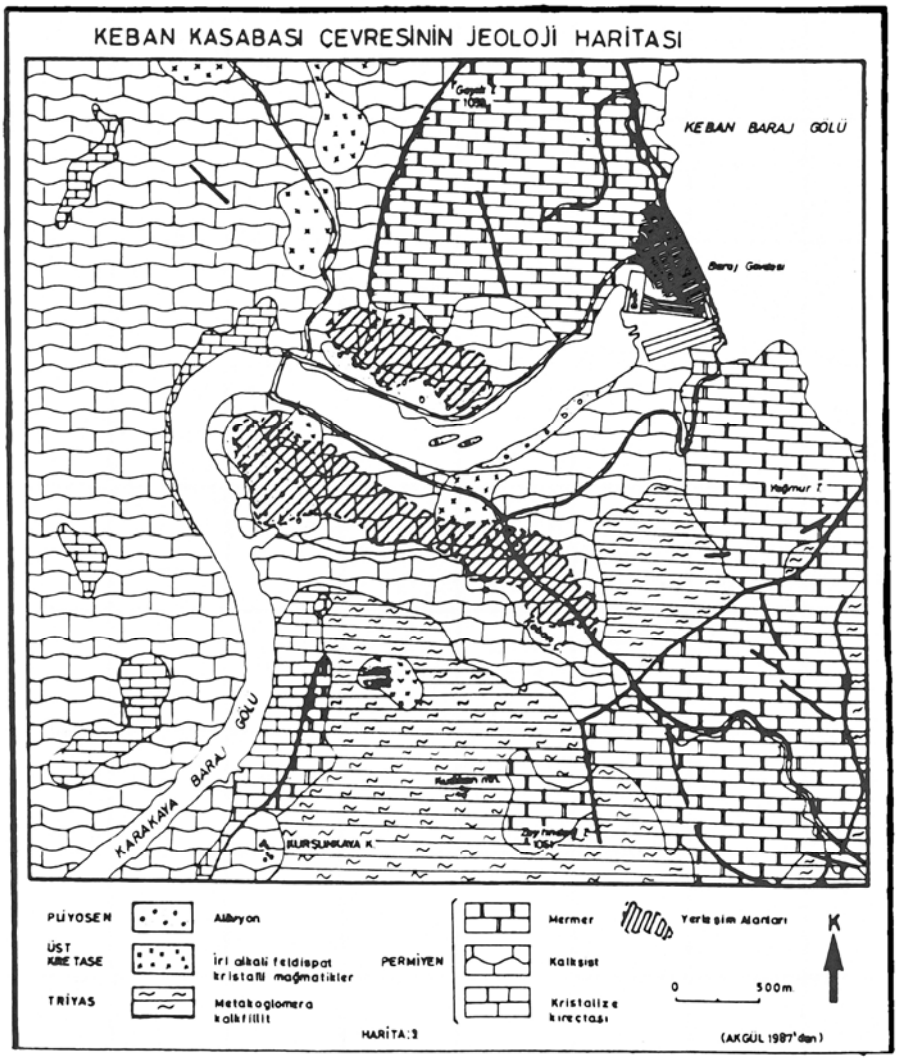
KEBAN KASABASI ÇEVRESİNİN JEOLOJİ HARİTASI
KEBAN BARAJ GÖLÜ
KARAKAYA BARAJ GÖLÜ
KURŞUNKAYA K.
PLİYOSEN
Alüvyon
ÜST KRETASE
İri alkali feldispat kristalli mağmatikler
TRİYAS
Metakonglomera kalkfillit
PERMİYEN
Mermer
Kalkşist
Kristalize kireçtaşı
Yerleşim Alanları
K
0
500m
HARİTA:3
(AKGÜL 1987'den)

kadar yaklaşık yüz yıl madencilik sayesinde gelişen Keban'da, XIX.yy. ortalarından itibaren maden ocaklarının kapanması 3000 nüfuslu kasabanın 300 nüfuslu köy haline gelmesine neden olmuştur. 1927-1950 arasında 500-600 arasında nüfus barındıran Keban'da 1953'den itibaren maden ocaklarının tekrar işletilmeye başlanması ile nüfus 2-3 kat artmıştır. 1965'den sonra ise kasabanın gelişimine baraj inşaatı etkili olmuş ve o devrede Keban'ın nüfusu 8300'e kadar yükselmiştir. Baraj inşaatının bitiminden sonra nüfus bir miktar gerilemişse de barajın işletilmesinde görev alan personel nedeniyle kasaba nüfusu 1965 nüfusunun iki katı kadar bir miktar civarında seyretmeye başlamıştır. Gelecekte ise balıkçılık potansiyelinin kasabayı bir miktar geliştirmesi mümkün olabilecektir. Kısaca belirmeye çalıştığımız bu faktörleri açıklamak gerekirse:

1- Simli Kurşun Madeni: Keban'ın 2 km güneyinde 6 km^2'lik bir saha içinde yer alan maden sahası, kuzeyden Keban Deresi, batıdan Fırat Nehri tarafından sınırlandırılmıştır. En önemli ocaklar Keban'ın güney ve güneybatısında Zeytindağ ve Derebaca mevkilerinde yer almaktadır. Bu alanlarda bulunan malzemelere dayanarak madenin M.Ö. 6000'lerde işletilmiş olduğu sanılmaktadır (Hançelebi-1989,1). Ancak tarih çağları içinde Hititler zamanında madenin işletildiği bilinmekle beraber (Yılma-1981,274). Hititlerden Osmanlı Dönemine kadar, maden ocaklarının işletildiğini gösteren bir belgeye rastlanamaması (Tızlak-1991,29), maden ocaklarının uzun süre kapalı kaldığını göstermektedir. Osmanlılar Döneminde ise yaklaşık olarak 1708 yılında işletmeye başlandığı arşiv belgelerinden anlaşılmaktadır (Tızlak-1991,37). Bu tarihten itibaren 1730 yılına kadar kesintisiz devam eden faaliyetlere bu tarihte meydana gelen bir deprem de bir çok can kaybının olmasından dolayı, işçilerin yakınları tarafından bir çok maden ocağı ve 70 tane izabe fırını tahrip edilmiştir (Yeni Fırat-1963,17, Sarıbeyoğlu-1951,76). Bu nedenle madencilik faaliyetleri 20 yıl kadar kesintiye uğramıştır. 1751 yılında Keban Madeni'ne emin olarak gönderilen Ispanakçı Mustafa Paşa, 7 yıl süren bir onarımdan sonra 1758 yılında maden üretimini tekrar başlatmıştır. 1758'den 1774'e kadar Keban Madeni Darphane tarafından gönderilen eminlerce yönetilmiştir. 1775'de Keban ve Ergani madenleri idari açıdan özel bir yönetim olan Maadin-i Hümâyûn Emâneti tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Keban'daki maden ocaklarının düzenli olarak işletilmeye başlanması, "Maadin-i Hûmayun Emâneti" zamanında olmuştur. Nitekim 1730'dan 1840 yılına kadar yapılan üretim miktarlarına baktığımızda bazı yıllar 150 kg'a kadar düşmüş bazı yıllar 6.5 ton'a

kadar yükselmiş olmakla birlikte sürekli bir üretim görülmektedir (Tablo:1).

Tablo 1: Bazı yıllarda Keban Madeni'nden elde edilen gümüş miktarları.

Yıllar	Miktar (kg)	Yıllar	Miktar (kg)	Yıllar	Miktar (kg)
1730	5.606,6	1786-1787	317,6	1799-1800	5.274,0
1743-1744	527,5	1787-1788	1.192,0	1800-1801	4.800,4
1756-1757	6.460,5	1789-1790	1.817,8	1801-1802	4.591,2
1759-1760	6.425,8	1791	2.573,0	1804-1805	1.737,9
1761-1762	491,0	1794-1795	1.933,0	1817-1818	2.793,5
1764-1765	599,7	1795-1796	3.810,9	1824-1825	1.118,9
1781	726,9	1796-1797	5.844,6	1826-1827	142,9
1783	854,3	1797-1798	3.995,0	1836	1.282,0
1784-1785	1.795,9	1798-1799	4.428,9	1840	185,9

Tızlak-1991, s.198'den alınmıştır.

1775 yılında Keban ve Ergani madenlerini, işletmek amacıyla kurulan ve Keban'da oturan maden eminleri tarafından idare edilen Maadin-i Hûmayun Emâneti'ne Kemah, Kuruçay, Gürcaniş, Eğin, Erzincan, Harput, Malatya, Çarsancak ve Arapkir sancakları bağlı idi. Ayrıca maden eminlerinin vekilleri tarafından yönetilen Ergani'ye de Çüngüş, Çermik, Eğil, Ebutahir ve Hasaran kazaları çeşitli yükümlülüklerle bağlı bulunuyorlardı. Ancak burada belirtilen yerler idari bakımdan ise Erzurum ve Diyarbakır eyaletine bağlı bulunuyorlardı. Bu durum 1833 yılına kadar devam etmiş bu tarihten sonra maden eminleri bir aralık Malatya'da, daha sonra Harput'ta oturmaya başlamışlar ve bilhassa 1836'dan sonra emanetin Sivas Müşirliği dahiline alınmasıyla, Keban idari hükmünü kaybetmiştir. 1845'de madenin yönetim merkezi Harput olmuş ve Maadin-i Hûmayun sancak statüsünü almıştır (Tızlak-1991, 60). 1834'de Arguvan ile Muşar (Aydınlar) bucağı ve toplam 104 köyden oluşan 5 nahiyenin bağlı bulunduğu bir kaza merkezi olan Keban'da, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nın doğurduğu olumsuz şartlar sonucu maden üretimine de ara verilmesi, kasabanın gerilemesinde etkili olmuştur.

Gerçekten bugünkü Keban yerleşmesi, büyük bir alanın idari merkezi olduğu 1775-1833 yılları arasında gelişmiştir. Nitekim Keban'da bulunan en eski yapının, 1810-1812 yılları arasında yapıldığı bilinen Yusuf Ziya Paşa Külliyesi'nin olması, bu durumu ispatlamaktadır. Fakat Keban, idari statüsünü kaybedince büyük bir çöküş yaşamıştır. Birçok tarihi belgede madenin işletildiği ve idari bir merkez olduğu yıllarda Keban'ın 3000 nüfusa sahip olduğu

belirtilmekte* fakat maden ocaklarının kapandığı ve idari özelliğini kaybettiği yıllarda ise 274 haneden oluşan 300 nüfuslu bir köy haline geldiği kaydedilmektedir (H.1301-M.1838 tarihli Mamuret-ül Aziz Salnamesi, s.110).

Keban Kasabası'ndaki gerileme bu tarihten sonra da devam etmiş ve 1926'da yapılan idari düzenleme ile Arguvan Malatya'ya, Muşar (Aydınlar) bucağı da Baskil'e bağlanmıştır. 1954'de Ağın'ın Keban'dan ayrılarak ilçe olmasıyla Keban, 29 köyden oluşan bir ilçenin merkezi durumuna gelmiştir.

1927 sayımında Keban'da 568 kişi nüfus yaşamaktaydı bu sayı 1935'de 503'e düşmüştür. 1941'de Etibank tesislerinin inşaasına başlanması ile Keban nüfusunda bir miktar artış gerçekleşmiş ve 1935'de 503 olan nüfus, yıllık ortalama ‰ 35.3'lük bir artışla 1940 yılında 600'e yükselmiştir. Fakat II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla erkek nüfusun askere alınması ve bu yılarda bilhassa şehirsel kesimlerde yaşanan ekonomik krizler nedeniyle Keban nüfusunda tekrar bir azalma olmuştur. 1940'da 600 olan kasaba nüfusu yıllık ortalama ‰ 20.3'lük bir azalma ile 1945'de 542'ye düşmüştür (Tablo:2).

Tablo: 2. Keban'da, Toplam ve Kadın-Erkek Nüfusları.

Yıllar	1927	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Erkek	277	284	308	281		575	786	1608	5377	3203	3236	2935	2548
Kadın	291	219	292	261		491	685	1138	2921	2597	3046	2677	2352
Topl.	568	503	600	542	523	1066	1471	2746	8298	5800	6282	5612	4900

1878'de madan ocaklarının kapanmasıyla gerilemeye başlayan Keban Kasabası, 1941 yılında Etibank tarafından yapılmaya başlayan Simli Kurşun Tesislerinin 1953'de faaliyete geçmesi ile tekrar gelişmeye başlamıştır. Nitekim, 1950'den 1965'e kadar olan 15 yıllık sürede Keban'ın nüfusu düzenli bir şekilde artmıştır. Bu devrede Keban'da 523 olan nüfus yıllık ortalama ‰ 110.6'lık bir artış oranıyla 15 yılda 2746'ya yükselmiştir. Bu yıllarda Etibank Simli Kurşun İşletmesinde 270-300 arasında değişen sayılarda işçi çalışmaktaydı. Yılda 4.000 ton kurşun ve 35.000 ton çinko konsantresi üretebilecek kapasitede olan Etibank Simli Kurşun İşletmesi'nde önceleri yılda ortalama 25-30 bin ton cevher

* Kamus-ül Alâm'da Kasaba nüfusunun 15.000 iken 3.000'e düştüğü belirtilmektedir. Ancak Keban'ın bulunduğu yer dikkate alındığında bugün dahi 15.000 nüfus barındırması mümkün görülmemektedir. Ali Cevad'ın Memaliki Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lûgati'nde ise tüm kazanın nüfusu 15.000 olarak verilmektedir.

üretilmekte iken, yeterli maden kalmadığından yılda ancak 1-2 bin ton cevher üretilebilir duruma gelince, maden ocakları 1983'te tekrar kapatılmıştır. Bu tesisler 1990'da Fırat Üniversitesi'ne devredilmiş ve bugün bu tesislerde Keban Meslek Yüksek Okulu öğretim yapmaktadır.

2- Keban Barajı'nın Kurulması: Etüd-proje çalışmaları 1936 yılında başlayan ve 1965 yılında derivasyon tünellerinin yapımına başlanmasıyla fiilen başlanan Keban Barajı inşaatı 1974 yılında ilk ünitesinin faaliyete geçmesiyle bitirilmiş ve 1982 yılından itibaren de tüm üniteleri ile faaliyete geçmiş bulunmaktadır. İnşaası sırasında yüzlerce kişinin çalışması kasabada bir ekonomik canlanma yaratmışsa da bu durum inşaatın bitiminden sonra büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Nitekim 1970 nüfus sayımında 8298'e yükselen kasaba nüfusu 1975'de 5800'e düşmüştür (Şekil: 1).

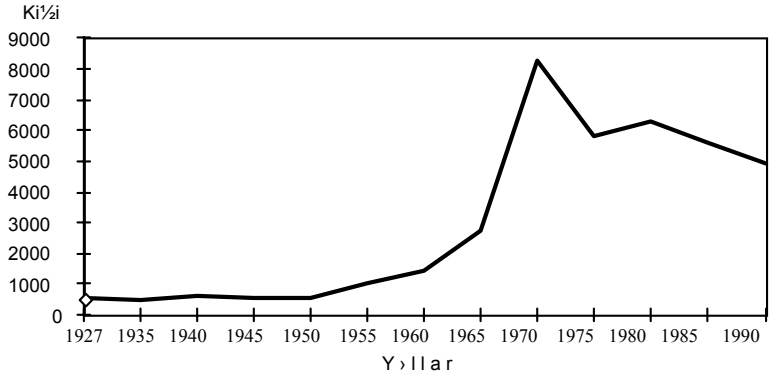

Şekil 1: Keban'da nüfusun sayım yılları arasındaki seyri

1965'de 2746 olan nüfusun Keban Barajının inşaatına bağlı olarak ‰ 221.2'lik bir artışla 1970'de baraj inşaatında çok sayıda işçi çalışması ve bu işçilerin kasaba nüfusu içinde sayılmasından dolayı Keban'ın nüfusu tarihinin en yüksek miktarı olan 8298 kişiye yükselmiştir. Nitekim 1970 nüfusunda erkek nüfus 5377 iken kadın nüfusun 2921 olması 2000 kadar kişinin baraj inşaatından dolayı kasabada bulunduğunu göstermektedir. 1975 nüfusu da bunu kanıtlamaktadır (Tablo:2).

Bu geçici durum bir tarafa, 1965'deki nüfusun 1975'de iki katına yükselmesi barajın faaliyete geçmesinden sonra yaklaşık 300 kadar kişiye iş imkânı sağlaması barajın kasabaya 1500 kadar nüfus

kazandırmasına neden olmuştur. Nitekim barajda çalışanların ikamet ettiği DSİ ve TEK sitelerinin 1990'da toplam nüfusu yaklaşık 1500 kişidir. Fakat bu sitelerin 1990'da Denizli köyü nüfusu içinde gösterilmesi kasaba nüfusunun az görünmesine neden olmaktadır. Sitelerde yaşayanlarla birlikte Keban'ın nüfusu 6500'ü bulmaktadır. Bugün barajda toplam 257 kişi çalışmaktadır. Keban'da iktisaden faal nüfusun 826 kişi olduğu düşünülürse yaklaşık çalışan her üç kişiden birinin Keban Barajı'nda görev yapmakta olduğu anlaşılır (Tablo: 3).

Tablo:3. Keban'da Faal Nüfusun İktisadi Faaliyet Kollarına Dağılımı(1990)

Faaliyet Kolları	Kişi	%
Tarım	15	1.8
Çıkarım	6	0.7
İmalat	61	7.4
İnşaat	84	10.2
Elektrik-su	104	12.6
Ticaret/Bankacılık	91	11.0
Ulaşım/Haberleşme	32	3.9
Toplum Hizmetleri	406	49.2
İyi Tanımlanmamış	27	3.3
TOPLAM	826	100

3- Keban Baraj Gölünde Balıkçılık: Keban Kasabası'nın gelişim aşamaları göz önüne alındığında, yeterli tarım alanları bulunmayan Keban'da madencilik, inşaat ve endüstri gibi nüfusa iş imkanları sağlayan işletmelere bağlı olarak arttığı ve bu imkanların ortadan kalkmasıyla azaldığı görülmektedir. Bu nedenle kasabanın daha fazla gelişebilmesi yeni iş imkanlarına bağlı görülmektedir. Kasabayı geliştirecek en önemli potansiyel ise balıkçılıktır.

687 km^2 göl alanı bulunan Keban Baraj gölünde 30 kadar balık türü yaşamakta olup bunlardan sadece üç türü ekonomik bir değer taşımaktadır. Bunlar Leucisus Cephalus Oriantalis (kefal), Barbus Esocinus (turna balığı) ve Barbus Xanthopterus (küpeli balık)'dur. Diğerlerinin et kalitesi iyi olmayıp, kılçıklı olmaları ve fazla büyümemeleri nedeniyle rağbet görmemektedir. Bu balıklar Fırat nehrinin balıkları olup baraj gölüne yerleşmişlerdir. Ayrıca 1981 yılında hazırlanan bir proje ile göle Cyprinus Carpio (aynalı sazan) ile Lucioperra (sudak-tatlı su levreği) getirilmesi planlanmış aynalı sazan getirildiği halde sudak henüz göle getirilmemiştir. Göldeki balıklar göl çevresindeki çeşitli yerleşmelerde kurulmuş bulunan

25 kadar su ürünleri kooperatifi tarafından avlanmaktadır. Keban'da 1976 yılında kurulmuş olan balıkçılık kooperatifinin günümüzde 30 kadar üyesi bulunmaktadır. Göl alanı 15 parsele bölünmüş ve bunlar yıllık olarak kiraya verilmektedir. Kebanlı balıkçılar 5 bin ha. büyüklüğündeki 3. nolu parselde avlanmaktadırlar.

Ayrıca Keban Baraj settinin mansabında 11 ha.lık havuzlar kurulmuş ve yılda 15 ton yavru, 11 milyon adet kültür sazanı, 2.750.000 adet gümüş sazanı, 1.100.000 büyükbaş sazan, 300.000 adet sudak üretilmesi tasarlanmaktadır. Henüz deneme aşamasında olan bu tesislerin tam işler hale getirilmesi önemli bir işgücü yaratacağı söylenebilir.

SONUÇ

Keban (Keban Madeni) Kasabası, varlığını tarihin ilk çağlarından beri işletilen simli kurşun ocaklarına borçludur. Buradaki ocakların işletildiği devrelerde gelişmiş, ocakların çalışmadığı zamanlarda ise önemini kaybetmiştir. Her ne kadar Keban'ın X.yy.a ait bir yerleşme olduğu belirlenmişse de, Keban yakınlarındaki simli kurşun madeninin M.Ö. 6000 yıllarından beri zaman zaman işletilen bir maden ocağı olduğu düşünüldüğünde Keban çevresinin daha eskiden de yerleşmeye sahne olmuş olması muhtemeldir. Ancak Hititler devrinde işletildiği bilinen madenin Hititlerden sonra işletildiğine dair herhangi bir kayda rastlanmaması, ocakların uzun süre kapalı kaldığını, dolaysiyle sürekli bir yerleşim bölgesi olmadığını göstermektedir. Osmanlılar döneminde 1708'de faaliyete geçen maden ocakları 1727'de meydana gelen bir deprem sonucunda kapanmış ve 1758'de tekrar üretime geçebilmiştir. 1774'e kadar emanet usulü ile işletilen maden ocakları 1775'de kurulan ve idari açıdan özel bir yönetim olan "Maadin-i Hûmayun Emâneti" tarafından yönetilmiş ve oldukça geniş bir sahanın merkezi olduğu bu devrede Keban Kasabası gelişmiş ve o devrin önemli yerleşmelerinden biri durumuna gelmiştir. Bazı kaynaklarda (Kamus-ul-Alam) 15.000 nüfusa eriştiği kaydedilen bu devrede kasabada birçok bina inşaa edilmiş ve bugünkü yerleşimin temelleri atılmıştır. Ancak 1836'da idari hükmünü kaybeden Keban zamanla sönükleşmiş ve 1927 sayımında 568 nüfuslu bir yerleşme durumuna düşmüştür.

1953'de Etibank tarafından yeniden işletmeye açılan ocaklardan istenen verimin alınamaması Keban'ın gelişmesinde etkili olamamış, fakat kurulduğu yıllardan 1965'e kadar daima maden ocaklarına bağlı olarak gelişen ya da gerileyen Keban'da

baraj inşaası sırasında 8298'e kadar yükselen nüfus, baraj inşaatının bitiminden sonra tekrar gerilemiş ve günümüzde 6500 nüfuslu bir kasaba halini almıştır.

Kasabanın gelecekte gelişimini etkileyebilecek iki faktör görünmektedir. Bunlardan biri balıkçılık, diğeri ise yapımı sürdürülen Elazığ-Divriği karayoludur. Bunların gerçekleştirilmesi halinde kasaba bir miktar daha gelişebilecek durumdadır. Ancak, Keban Kasabası, Fırat'ın bir kolu olan Keban Çayı'nın kuzeyinde, Fırat'ın doğusunda yüksek tepelik ve eğimli, çatlak ve kırıklara yakın bir alanda yer almasından dolayı, kasaba daha çok Elazığ-Keban asfaltı boyunca uzanmaktadır. Günümüzde Keban Kasabası, Palu Çarşı, Kallar, ve Fırat adında üç mahalle ile DSİve TEK sitelerinden oluşmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

Akgül,B.1987, Keban Yöresinin Petrografik Özellikleri, F.Ü. Fen Bil. Enst. Y.Lis. Tezi, ELAZIĞ

Akkan,E.,1972, *Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları,* A.Ü. DTCF Coğr. Arşt. Derg. Sayı: 5-6, ANKARA.

Ali Cevat,1895, Memalikî Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lûgati, İstanbul.

Ali Emiri,1918, Osmanlı Vilayet-i Şarkiyyesi, İSTANBUL.

Andreasyan,H.D.,1964, Polanyalı Simeon'un Seyahatnâmesi (1608-1619), İ.Ü. Edb. Fak. yay.1073, İSTANBUL.

Cuinet,V.,1892, La Turquie d'Asie...-II, PARİS.

Elibüyük,M.,1989,*Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak, Mufassal Defterler,* AKDTYK Coğr.Arşt., sayı.2, s:11-42, ANKARA.

Ergün,A.1953. *Keban İlçesi* , Türk İdare Dergisi, sayı:24 (224), sf.19-23.

Hançelebi,Ş.1989, Keban Civarı Eski İmalat Pasaları ve Au-Ag Açısından Önemi, KEBAN

Issawı,C.,1980, The Economic History of Turkey (1800-1914), LONDON

Kırzıoğlu,F.1964, *1871'deki Madenler ve Bunlar Üzerine Bilgiler*, Yeni Fırat; sayı:21, sf.10-18, Elazığ.

Kırzıoğlu,F.1964, *Mamurat-ül Aziz Sancağında Keban Madeni Hümayunu,* Yeni Fırat; sayı:22, sf.4-5, Elazığ.

Saraçoğlu,H.,1956, Doğu Anadolu.(Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdler cilt 1.), Maarif Basımevi-İSTANBUL.

Sarıbeyoğlu,M.,1951, Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası., A.Ü.DTCF Doğu Anadolu Arşt.İst.Yay.No:1,İSTANBUL.

Sümer,F.,1989, *Selçuklular Devrinde Türkiye'de Madenler,* Marmara Üni. Türkiyat Arşt. Derg. sayı.4, s.159-164, İSTANBUL.

Şemseddin Sami,1316(1854) Kamus-ül Alâm, İstanbul.

Tızlak,F.,1991, Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1780-1850) F.Ü.Sos.Bil.Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) ELAZIĞ.

Tonbul,S.,1987, *Elazığ Batısının Genel Jeomorfolojik Özellikleri ve Gelişimi,* Jeom Derg.,sayı.15, s:37-52, ANKARA.

Tuğlacı,P.,1985, Osmanlı Şehirleri, Milliyet Yayınları, İSTANBUL.

Tümertekin,E.,1965. Türkiye'de Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No.43, iSTANBUL.

Ünal,M.A.,1986, *XVI.ve XVII.Yüzyıllarda Diyarbekir Eyaletine Tabii Sancakların İdari Statüleri,* Ziya Gökalp Derg.sayı:44.İSTANBUL.

Yener,H.1937, *Keban Madeninin Tarihçesi ve Jeolojik Vaziyeti,* MTA Mecmuası, sayı:1, sf.12-21

Yener,Z. 1988, Keban İmar Planı Araştırma Raporu. ODTÜ-Ankara.

Yılma,S.1981, *Zengin Olan Maden ve Hammadde Kaynaklarımızın Değerlenderilmesi için Alınması Gereken Hukuki ve İdari Teşvik Tetbirleri.* 2. Türkiye İktisat Kongresi s.274-275, Ankar.

Yücel,T.,1960, *Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler,* Türk Coğrafya Derg., sayı.20, s:23-35, İSTANBUL.

Yüksel,H.1987, Hicri 1190 (M.1776) - Hicri 1209 (M.1784) tarihli Keban Şeriye Sicillerinin Transkripsiyon ve Değerlenderilmesi. A.Ü. SBE Yüksek Lisans Tezi.

BÜLTEN ve YILLIKLAR

DİE, 1927-1990 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, ve 1990, Genel Nüfus Sayımı, Elazığ, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri,

MTA,1985, Türkiye'de Madenciliğin Tarihçesi ve MTA., Broşür,ANKARA.

1298, 1301, 1302, 1305, 1307, 1308, 1310, 1312 ve 1325 Tarihli Mamuret-ül Aziz Salnameleri.